

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Kotouttamista koskevassa kannanotossa edellytettiin kotouttamisen nopeuttamista siten, että kotoutumisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi, mikä on kova tavoite etenkin haavoittuvassa asemassa olevien kohdalla. Otettava huomioon, että maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä, oppimistaidot voivat olla hyvin erilaisia ja esim. koulutustaso voi vaihdella luku- ja kirjoitustaidottomista korkeakoulun käyneisiin. Kotoutumisprosessin taustalla voi vaikuttaa myös rankat elämäkokemukset, joiden merkitystä ei voi jättää huomioimatta.

Traumakokemuksista toipuminen voi pitkittää kotoutumista ja vaatii omaa aikaa.

Kannanoton mukaan toimitoja tulee tehostaa kaikissa vaiheissa siitä lähtien, kun maahanmuuttaja saapuu Suomeen. Kotouttamistyön osaamista tulisi vahvistaa kaikissa palveluissa ja toiminnoissa yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Varhaiskasvatus ja opetus

Jatkuvuus on olennaista. Kotouttamisessa tarvitaan hanketyön lisäksi pysyviä kulttuurikoordinaattoreita/yhteispalvelupisteitä, jotta palvelut saa yhdestä paikasta. Palvelu voitaisiin mahdollisesti järjestää vastaavasti kuin nuorten Ohjaamo-toiminta. Hanketyö on liian pirstaleista ja henkilöt vaihtuvat liian tiheään.

Selontekoluonnoksessa on hyvää kotona olevien äitien huomioiminen. Tarvetta on järjestää ja saada matalan tason kielikoulutusta, jossa voi olla myös pienen lapsen kanssa. Toiminnallinen yhteiskuntaorientaatiopalvelulla tuetaan kotoutumista ja vahvistetaan alusta pitäen osallisuutta.

Perheet tarvitsevat hetkeksi rinnalla kulkijaa, tätä toteutettaisiin esimerkiksi pienryhmätoimintana (asioinnit kaupassa, kirjastossa,

kulttuuri – ja liikuntapalveluissa jne.).

Selkosuomen asemaa pitää vahvistaa viestinnässä ja näkyvyyttä olisi lisättävä. Englanti on monilla töihin tulevilla riittävä eli monille riittää myös yksinkertainen englanti palvelujen suhteen, kaikki eivät tarvitse äidinkiellä perusasioiden palvelua. Työkielenä työperäisessä maahanmuutossa on yleensä englanti.

Palveluja tarvitaan tarpeen mukaan, ei lähdetä nolasta kaikkien kohdalla. Monilla töihin tulevilla paljon tietoa, mutta usein tarvitaan ”täsmällistä ja eriytyvää tietoa”, vaikka perusopetuksesta, lasten harrastuksista, kielikursseista, päiväkodeista, lomakäytännöistä yms.).

Kotouttamisessa on tärkeää aktivoida vanhemmat itse etsimään tietoa. Tietotekniset laitteet ja sovellukset ovat usein käsillä ja osaaminen on jo hankittu. Verkossa on tietoa tarjolla, mutta olennaista on löytää tieto muulla kuin suomen kielellä. Englanninkielistä materiaalia voivat vanhemmat hyödyntää myös esimerkiksi kääntäjäsovelluksilla. Suomen kääntäminen, vaikka arabiaksi tai kiinaksi, toimiihuonosti, mutta onnistuu paremmin englannin kielestä.

Opetuksen palvelut kohdistuvat lapsiperheisiin, kouluikäisiin sekä opiskelikäisiin. Suunnitelmasolla huomioidaan yhdenvertaisuus ja tasa-arvon edistäminen.

Porin kaupungin kotouttamisohjelma; ”Perusopetusta ohjaavat muun muassa perusopetuslaki ja -asetus, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, Valtioneuvoston asetus perusopetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Edellä mainituissa asiakirjoissa määritellään esimerkiksi perusopetuksen tavoitteet ja järjestäminen.”.

Opetusta toteutetaan kulttuurisensitiivisesti ja yhä enemmän opitaan tuntemaan ja huomioimaan erilaiset kulttuuritaustat. Kotoutumisessa on opetuksella merkittävä rooli, koska järjestelmä tavoittaa pääsääntöisesti kaikki ja yksikölinen tuki tulee järjestää kaikille samalla tavalla. Opetuksessa tarvitaan vahvaa resurssia kielitietoisien opetuksen vahvistamiseksi. Kotouttamista vahvistaa myös vanhemmuuden tukeminen. Opetuksessa pyritään vähentämään sosioekonomisen taustan vaikutusta lasten ja nuorten koulutukselliseen tulevaisuuteen. Opetuksen piirissä ja järjestelyin on mahdollista edistää maahanmuuttajien integraatiota ja ehkäistä segregatiokehitystä.

Kulttuuri ja nuoriso

Maahanmuuttajien paikallisia tarpeita kotoutumiselle avaa varsin hyvin ”Kohti koko nuoren näkemistä -raportti”, (Saatavissa: https://www.yhteisokeskus.fi/wp-content/uploads/2018/02/Yhteinen_tulevaisuus_Kohti_koko_nuoren_nakemista.pdf)

Tulkinnan ja arvioinnin keinoin voidaan hahmottaa kotoutumisen keskeisiä tavoitteita ja mahdollisia ratkaisuja. Tähän on referoitu raportin keskeisiä johtopäätöksiä.

1. Nuoret tarvitsevat enemmän tukea kielen oppimiseen

Nuoret olivat motivoituneita etenemään opinnoissaan ja elämässään, mutta kertoivat usein, ettei heillä ei ollut riittävästi suomen kielen taitoa. Nuoret olisivat halukkaita käyttämään suomen kielen opiskeluun myös omaa vapaa-aikaansa, mutta olivat kriittisiä tai tyytymättömiä niihin mahdollisuuksiin, joita Porissa tällä hetkellä on.

Paikallisten opettajien kanssa keskustellessa tulikin ilmi, että Porissa kaivataan valmistavien koulutusten, kotoutumiskoulutusten sekä erityisesti oppilaiden opintopolkujen selkeämpää koordinaatiota.

2. He kaipaavat luotettavia ja välittäviä aikuisia rinnalleen

Nuoret kaipasivat ihmistä, joka auttaisi omaa tulevaisuutta koskevien valintojen tekemisessä. Pelkkä tiedonvälitys ja viranomaisasiointi ei ole aina riittävä, vaan tarvitaan enemmän luotettavaa aikuista, joka kuuntelee, keskustelee, on läsnä arjessa ja tukena elämän eri vaiheissa.

Ratkaisu: Satakunnan Yhteisökeskuksen palvelut ja toiminta, ”Naiselta naiselle” -toiminta

3. He haluavat lisää tekemistä ja mahdollisuuksia vapaa-aikaan

Haastatteluissa tuli ilmi maahanmuuttajanuorten vapaa-ajan erityinen tylsyys, etenkin viikonloppuisin ja loma-aikoina. Nuoret toivoivat uusia harrastuksia ja sellaisia tiloja, joissa voi tutustua ihmisiin ja luoda uusia ystävyys-suhteita. He myös tahtoivat suunnitella omaehtoista toimintaa.

Ohjattu toiminta on avainasemassa nuorten ryhmäytymiselle, ja sen mahdollistaminen on sekä nuorten että heitä ohjaavien aikuisten toive. Erityisesti tulee löytää uusia ratkaisuja loma-aikojen aktiviteettien kehittämiseksi.

4. Opintoihin olisi saatava lisää joustavuutta ja koulu-aikojen ulkopuolista tukea

Maahanmuuttajanuorten opintojen ja opintopolkujen tukemiseen tarvitaan enemmän joustavuutta ja tukea. Tarvitaan myös matalan kynnyksen opiskelupaikkoja. Toimenpide-ehdotus: Porissa olisi perusteltua käynnistää maahanmuuttajille suunnattu Valo-valmennus, jonka toteuttamisessa voi olla mukana useampi asiantuntijataho maahanmuuttajatyön, kielenopetuksen ja työllistymisen aloilta. Työssäoppiminen ja opintopisteiden kartuttaminen mahdollistavat joustavan tavan oppia paitsi ammatti myös suomen kieltä ja työsanastoa.

5. Nuoret haluavat töihin ja he arvostaisivat pieniäkin työkokemuksia

Monella haastateltavalla oli kokemuksia työnhakuun liittyvistä pettymyksistä. Nuoret olivat huolissaan omista työllistymismahdollisuuksistaan ja pohtivat, kuinka heidän osaamistaan ja kokemustaan pystytään hyödyntämään Suomessa. Kuitenkin halu työllistyä oli kova.

Työllistävien hankkeiden, työkokeilujen ja palkkatuetun työn lisäksi nuorille tulisi tarjota mahdollisuuksia lyhyisiinkin työsuhteisiin, joissa nuoret saavat työmarkkinaehtoista palkkaa tehdystä työstä. Yulisi ottaa käyttöön uuteen teknologiaan perustuvia työllistämissovelluksia.

... huomiota tulisi kohdentaa vaihtoehtoisiiin tapoihin työllistyä. Nuorten rohkaiseminen ja tukeminen kansalaisaktiivisuuteen esimerkiksi vapaaehtoistöiden kautta on yksi hyvä tapa auttaa heitä kartuttamaan omaa työkokemusta.

Nuorille maahanmuuttajille suunnattua työnhakuvalmennusta maahanmuuttajille suunnattua valmennusta/cv-klinikkaa yhteistyössä työllistävien tahojen ja alan ammattilaisten kanssa.

6. Nuoret tarvitsevat myös monipuolisempaa tukea arkeen ja jaksamiseen

Yksin asuvat tai pian omilleen muuttavat nuoret olivat tyytyväisiä omasta itsenäisyydestään. Toisaalta osalla heistä ei ollut oman kulttuuri- ja kieliyhteisön tukea, jolloin pärjääminen esimerkiksi viranomaisasioinneissa, talousasioissa ja yleisessä arjen pyörittämisessä jäi omalle vastuulle. Osa nuorista kaipasikin enemmän tukea ja neuvontaa.

... maahanmuuttajanuorille ja tarpeen mukaan muillekin nuorille Arjen taitojen valmennusohjelma. Tällainen valmennusohjelma olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyönä tai osana laajempaa nuorten asumisen tukipakettia"

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Kotoutuminen on laaja käsite ja Hallituksen selonteossa on hienosti nähty sen kirjavuus. Kotoutuminen ei ole vain sosiaalityön menetelmällä tehtävää työtä, vaan liittyy laajasti työllisyyden

hoitoon sekä sivistyspalveluihin. Selonteossa on nostettu esille pakolaistaustaisten suurempi työttömyys muihin ryhmiin verrattuna. Pakolaistaustaisilla on usein lähtömaassaan kokemuksia jotka ovat vaikuttaneet terveyteen joko fyysisellä tai henkisellä tasolla. Työkyky ei välttämättä ole näiden kokemusten myötä samalla tasolla kuin muiden työttömien. Sen vuoksi olisi erityisen tärkeää panostaa kunnissa pakolaistaustaisten työkyvyn arviointityöhön ja valtion tulisi tukea tätä kuntien terveydenhuollossa tehtävää työtä. Parasta työllisyyden hoitoa on tämän ryhmän osalta oikea-aikaisten terveys- ja sosiaalipalvelujen tarjoaminen. Koska pakolaistaustaisten työttömyys on myös sukupuolittunutta (naisia enemmän ja pidempään työttömänä) tulisi tarttua tähän tarjoamalla vertaistukea (naisten ryhmiä) kuntatasolla. Tämä toiminta voisi olla kunnissa erityisesti kolmannen sektorin toimintaa. Vertaistuen avulla kotoutuminen suomen kulttuuriin sekä suomen kieleen vahvistuu, ymmärrys naisen rooliin suomessa vahvistuu ja sillä saattaa olla positiivisia vaikutuksia myös pakolaistaustaisten naisten työllistymiseen. Porissa on kasvanut pandemian aikana myös huoli nuorten miesten mielenterveydestä. Myös ihmiskaupan uhrien tilanne on Suomen palvelujärjestelmässä haastava, ryhmä ei ole määrällisesti hälyttävän suuri, mutta oikea-aikaisten ja monialaisten palvelujen tarve on suuri.

Digitalisaatio palvelutarjonnassa ja opetuksessa on sekä hyvin edistävää puoli, että osaltaan syrjäytymisuhkaa lisäävä tekijä, riippuen henkilön mm. oppimistaidoista, kielitaidosta / kielitaidottomuudesta. Lisäkeinoja/-toimintoja arjessa pärjäämiseen vähentävät eriarvoisuutta ja edistävät kotoutumista.

Porin kotouttamisohjelmaan 2014 – 2020 kirjattuja asioita olisi tarpeen syventää, kun ohjelmaa päivitetään. Näitä kirjauksia on ohjelmassa luvussa 4.3 Erityisesti maahanmuuttajataustaisille oppilaille perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa suunnatut palvelut sekä 4.4 Kieli- ja ammatillinen koulutus.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Kotoutumisen koordinaatio olisi hyvä saada alueelliselle tasolle. Tarvetta on info- ja neuvontapisteelle, mutta se ei ole kunnissa ainoastaan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävää (kuten monissa kunnissa tällä hetkellä on), vaan laajasti koko kunnan tehtävää. Tuli löytyä myös oikeanlaiset mittarit kotoutumisen arviointiin. Tärkeä rooli on tässäkin kuntien varhaiskasvatuksella ja opetustoimella sekä vapaa-ajan palveluilla. Selonteossa mainittu Ruotsin malli (etableringsjob) vaikuttaa hyvältä ja meillekin tarpeelliselta mallilta työllisyyden edistämiseksi. Selonteon Terveyttä ja hyvinvointia sosiaali- ja terveyspalveluilla-toimenpiteet on hyvä kokonaisuus, tosin vielä voisi nostaa esille erityisesti asumissosiaalityön tärkeyden maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden osalta. Erityisesti naisten kotoutumista edistää koko perheelle suunnatut palvelut kuten perhetyö, kotipalvelu, tukihenkilöt jne. Niihin tulisi saada enemmän resursseja ja palvelun tarjontaa.

Työllistymisen ja osallisuuden edistäminen on tavoite, jonka saavuttamiseksi tarvitaan toimenpiteitä laajalla rintamalla. Kuntien varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluista sote-palveluihin sekä työllisyys- ja elinvoimapaalveluihin. Maahanmuuttajilla tulee olla riittävästi tarjolla neuvonta- ja ohjauspalveluita, nuorille voisi olla toimiva Ohjaamo -tyyppinen malli. Suunnitelmat palvelujärjestelmien toimivuuden parantamisesta kuulostavat hyviltä. Juuri alkaneet kuntakokeilut ovat yksi mahdollisuus kehittämiseen.

Kunnan palkkatuetun työn aikana olisi hyvä sisällyttää heikon kielitaidon omaaville valmennusjaksoja, jossa opiskellaan kieltä ja työelämäntaitoja. Maahanmuuttajien työllistymisen tukemiseen olisi hyvä olla käytössä omia työvalmentajia, mm. ennakkoluulojen murtamiseen tarvitaan apua. Palkkatuetun työn ja työkokeilun lisäksi tulisi mahdollistaa kuntouttavan työtoiminnan käyttö palveluna vaikeasti työllistyvien maahanmuuttajien palveluvalikossa. Palkkatuen prosenttiosuus 50 % työttömyysajasta riippumatta on hyvä muutos. Työkokeilua tulisi olla käytettävissä enemmän kuin 6 kk, jotta siitä olisi todellinen hyöty. Monimuotoisia opiskelumahdollisuuksia työn ohessa, matalakynnyksen opintoja tarvitaan, mm. Valo-valmennusmallilla.

Maahanmuuttajien ja työllistävien yritysten tarpeiden yhteensovittamista lisätään suunnittelemalla palvelupaketteja. Näiden tulisi sisältää kannustimia maahanmuuttajan palkkaamiseen sekä riittävästi tukea työnantajalle. Tekstissä viitataan Ruotsin Snabbspåret -ohjelmaan ja se vaikuttaa varsin samankaltaiselta kuin Suomen TYP- tai kuntakokeilu-toimintamallit, joissa työnhakijan tilanne kartoitetaan monialaisesti, vahvistetaan voimavaroja ja tuetaan koulutukseen ja/tai työhön pääsyä erilaisin toimenpitein.

Kieliopintojen yhdistäminen ko. palveluihin on erittäin hyvä suunnitelma. Tarpeellista on myös yhdistää ammatillisia opintoja ja kieliopintoja sekä tuoda erilaiset opiskelumahdollisuudet maahanmuuttajien ulottuville.

Sekä työvoimahallinnon että koulutusorganisaatioiden henkilöstön koulutus maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kohtaamiseen, palvelutarpeen arviointiin sekä osaamisen kartoittamiseen ja työllistämiseen vaikuttaa tarpeenmukaiselta toimenpiteeltä. Myös digipalveluihin lisättävät kielivaihtoehdot ovat välttämättömiä uudistuksia. Palvelut tulee olla kaikille samat riippumatta asiointikielestä.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Esikotouttava työ on noussut yhä tärkeämpään rooliin, varsinkin kun oleskelua vastaanottokeskuksissa on nyt jo kertynyt usealle asiakkaalle jo vuosia. Tässä tulisi kiinnittää erityistä huomiota palvelujen rajapintaan. Kun vastaanottokeskuksista kuntaan siirtyy asiakkaita, myös palvelujen siirtymät tulisi tapahtua joustavasti.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Ks. kohta 7.

Selonteossa on otettu huomioon neuvontapalveluiden vakinaistamista keskeisillä paikkakunnilla. Toiminnan turvaaminen ja riittävä resursointi parantavat ohjaus- ja neuvontapalveluiden laajaa saatavuutta ja kehittämismahdollisuutta olennaisesti.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumishjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

On hyvä, että Hallituksen selonteossa huomioitu selkeästi Kotouttamisohjelman keskeiset tukipylväät eli kielitaito, työllisyys ja kulttuurituntemus. Kotoutumisessa on kyse myös syvällisestä ja pitkäaikaisesta prosessista, joka ulottuu aina jopa ihmisen arvomaailmaan ja asenteisiin saakka. Tämän päivän kotoutumistyö näkyikin usein vasta vuosikymmenten kuluessa. Sen vuoksi kotoutumistyö tulee erityisesti olla monialaista ja moniammatillista työtä. Kuntien resurssit ovat tällä hetkellä kovin tiukoilla, joten nyt erityisesti on tärkeää, että Valtio kompensoi tähän työhön käytettäviä resursseja jopa korvamerkityllä rahalla. Porin kaupungin Kotouttamisohjelma ollaan parhaillaan päivittämässä ja siinä tullaan huomioimaan samoja teemoja kuin Hallituksen selonteossakin tuodaan esille.

Selonteossa on tuotu esille mm. viranomaisvastuiden selkeyttämiseen liittyviä kehittämistarpeita. Tulevien uudistusten myötä kotoutumisen kokonaisvastuu siirtyy kunnan kotouttavaan työhön. Porissa päävastuu alkuvaiheen kotoutumisen toimenpiteistä on tällä hetkellä perusturvan sosiaalipalveluissa eli asianmukainen asiakastieto/-rekisteri, josta ollaan siirtymässä Kanta.fi - palveluihin.

Kannanotossa onkin tuotu esille mahdollisuus kehittää kotoutumisen alkuvaiheen palvelukokonaisuuden asiakastietojärjestelmä kuntien alkukartoituksiin ja kotoutumissuunnitelmiin liittyvän asiakastiedon hallinnointiin ja mahdolliseen tiedon siirtämiseen kotoutumisen viranomaistoimijoiden ja oppilaitosten välille. Yhtenäinen asiakastietojärjestelmä parantaisi kuntien kotoutumistyön teknisiä valmiuksia.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Lisäksi tahtoisimme mainita kohdassa

Muuta: Pelkillä hankkeilla ja projekteilla ei kotoutumistyötä yksinään tehdä ja sen vuoksi kotoutumistyö tulisi saada Kuntien rakenteisiin pysyväksi toiminnaksi.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

-

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

-

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Muu mietintä: kun kotoutumispalveluiden kokonaisvastuu siirtyy kunnille, olisivatko kotoutumispalvelut omana palveluna, osana kunnan työllisyyspalveluita vai koulutus- / kulttuuri- / ym. palveluita? Selonteossa on todettu, että esityksen toimeenpano edellyttää todennäköisesti lisäresursseja kunnan uusien tehtävien kattamiseksi. On tärkeä, että resurssit ovat riittävät.

Pajunen Merita

Porin kaupunki - Kaupunginhallitus 8.3.2021 § 142